

OBZOR NÁRODOHOSPODÁŘSKÝ

Časopis věnovaný otázkám národohospodářským a sociálněpolitickým.

Orgán Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a Vývozního spolku pro Čechy, Moravu a Slezsko.

(Vychází s podporou České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze.)

Ještě kus studie o poměrech úrokových.

Napsal prof. Dr. *Albín Bráf.*

V článku »Některé úvahy o poměrech úrokových v Čechách«, který jsem uveřejnil v I. ročníku »Obzoru národohospodářského«, byl stopován pohyb úrokové míry při knihovních zápůjčkách podle úředních výkazů, jež nyní každého pátého roku se zhotovují o zápůjčkách toho roku zapsaných. První toho druhu vyšetření statistické stalo se, jak známo, r. 1879 a jeho výsledky byly tenkrát způsobem velmi podrobným ve zvláštní publikaci uveřejněny. Následoval pro konec r. 1881 statistický výkaz o míře úrokové v celém tehdejší stavu dluhů knihovních, na to zase pro r. 1885 a 1890 pouze výkazy o úrokové míře zápůjček zapsaných do knih během dotčených jednotlivých let. Výkazy za roky 1879, 1885 a 1890 tvořily podklad pro můj uvedený loňský článek. Zatím byl uveřejněn v letošním svazku »Österr. statist. Handbuch« i výkaz na r. 1895. I zdá se mi býti dosti zajímavým, aby ospravedlnil přítomný doplněk k mé loňské studii.

Nebudu ovšem zbytečně opakovati tabulku v práci loňské sestavenou, jen některých výsledků z ní použiji k srovnání, pročez se nespokojím ani zde s pouhým otiskem absolutních čísel výkazu na r. 1895, nýbrž přidám čísla poměrná vypočtená podobně, jako se stalo tam. Ačkoliv poslední výkaz na r. 1895, jako jeho předchůdcové z let 1879, 1885 a 1890 na rozdíl od výkazu na r. 1881 obmezuje se pouze na úrokové míry zápůjček toho roku nově do knih zapsaných, nepodává tedy zároveň obraz o míře zúročení ostatních nově povstalých břemen knihovních, jako zejména závad zapsaných za příčinou nedoplatků ceny kupní, dědických podílů a odkazů, přece dostačí k posouzení úrokových poměrů při úvěru nemovitostním v pří-

slušném roce. Jsouť zápůjčky nejenom číselně největší, nýbrž i pro náš úkol nejcharakterističtější skupina knihovních závad, v jejíž podobu i břemena ostatní (nedoplatky, odkazy) zhusta přecházejí.

Tabulka týkající se král. Českého v r. 1895 vypadne takto:

Míra zúročení	Zápůjček nově do knih zapsaných		Suma zápůjček v úro- kové kategorii stra- nou označené číni procent celé sumy zápůjček v tomto roce zapsaných	Průměrem vypadá v této kategorii úrokové na jeden dluh v tomto roce zapsaný jistina zl. r. m.
	počet	celková suma kapitálová zl. r. m.		
0	947	381.243	0-53	402
1—2	9	11.855	0-01	1317
přes 2 až 3	66	240.747	0-33	3648
» 3 » 3½	38	384.192	0-53	10110
» 3½ » 4	2835	15.419.047	21-35	5438
» 4 » 4½	5756	13.956.678	19-33	2425
» 4½ » 5	19887	24.588.815	33-92	1236
» 5 » 5½	2157	6.052.501	8-38	2806
» 5½ » 6	8453	10.785.086	14-93	1276
» 6 » 6½	50	82.590	0-12	1652
» 6½ » 7	262	207.880	0-28	793
» 7 » 8	167	95.498	0-13	572
	40627	72.206.132	(100)	1777

Použijme napřed výsledků této tabulky ke srovnání s výsledky tabulky loňské. Do očí nám padne předem hned při pouhém povrchním popatření, že tabulka naše nynější jest kratší nežli byly ještě v loňské sloupce pro léta 1885 a 1890. V té totiž při létech právě řečených jsme sice nenalezli již žádných zapsaných zápůjček na úrokovou míru více než 10procentní, kdežto r. 1879 ještě i některé dluhy více než 20procentní byly zapsány. Avšak tabulka na r. 1895 ani už nevykazuje zápis žádných dluhů úrokových více než 8 procenty. Ovšem to neznamená více než odpadnutí nečetných zjevů nejnezdavějších a nás musí zajímati hlavně charakteristické skupiny úrokových kategorií nejfrekventnějších. Sestavíme je tedy dle loňského vzorce.

Z každého sta zlatých zápůjček zapsaných v příslušných rocích do knih veřejných v Čechách připadlo průměrem na kategorii úrokovou:

	až do 3%	přes 3 do 4%	přes 4 do 5%	přes 5 do 6%	přes 6%
1879	2.18	0.15	14.17	47.30	36.19
1885	0.79	15.12	31.03	39.86	10.15
1890	0.73	11.18	47.79	35.97	4.33
1895	0.87	21.88	53.25	23.31	0.53

Ani pro rok poslední nemají zápůjčky nezúčtené nebo ne výše než 3 procenty zúčtené žádný rozhodující význam, neboť zde při stanovení podmínek rozhodny bývají pohnutky mimo-hospodářské, ač není-li úroková povinnost jinou, zejména naturálním plněním, nahrazena. Z ostatních kategorií úrokových mělo v r. 1879 ještě zúčtení přes 5% platnost nejširší, ano můžeme říci, že roku toho ještě rozhodující barvu dává úrok 6procentový. V r. 1885 připadá na zápůjčky více než 5% ní celkem už jen polovice všech nově zapsaných zápůjčkových kapitálů, r. 1895 klesá podíl jejich poměrný pod čtvrtinu celé sumy jistin toho roku zapsaných, při čemž úrok více než 6procentní už takřka mizí. Tedy zjev příznivý, o kterém lze zajisté tvrditi, že na něm čilejší ruch konversí dluhových má také nějaký podíl, byť ovšem ne tak značný, jak by se snad dalo předpokládati. Činilať suma jistin konvertovaných v Čechách z úroků vyšších na čtyř- až pětiprocentní*) r. 1890: 6,062.412 zl., z celé sumy roku toho konvertované 6,827.266 zl., r. 1895: 11,164.943 zl. z celé sumy roku toho konvertované 11,634.695 zl.

Že se zároveň ruch konversní rozšířil do kategorií pohledávek menších, viděti jest z toho, že právě udané sumy konvertované nejvyšší na úrok pětiprocentový týkaly se r. 1890 1242 položek, r. 1895 však 2776 případů, takže průměrná jistina dluhů konvertovaných na kategorii úrokovou 4 až 5 procent činila r. 1890: 4880 zl., r. 1895 pouze 4022 zl.

Leč všecka tato, o sobě zajisté příznivá čísla, neobsahují v sobě přece dost výraznosti, aby odůvodňovala zvláštní úvahu. Nejzajímavější rysy nevězí totiž v poměru, v jakém se nalézají výše vykázaná úroková data o Čechách na r. 1895 k datům o Čechách z let předchozích, nýbrž vyplývají z poměru těchto dat českých k příslušným datům z ostatních zemí rakouských.

Vypočteme-li si z výkazů o úrokových poměrech zápůjček zapsaných v letech 1879, 1885, 1890 a 1895 do knih veřejných v celém Rakousku vyjmouc Dalmacii (a r. 1879 též Vorarlberg) poměrná čísla pro několik málo tříd úrokových, jako jsme učinili pro Čechy, přijdeme k následujícímu obrazu.

Z každého sta zlatých zápůjček zapsaných v rocích níže uvedených do knih veřejných v ce-

lém Rakousku vypadlo průměrem na kategorii úrokovou:

	až do 3	přes 3—4	přes 4—5	přes 5—6	přes 6
1879	2.05	1.76	16.79	54.43	24.96
1885	0.82	8.13	42.03	38.22	10.79
1890	0.67	13.41	57.74	22.94	5.23
1895	1.55	21.35	51.76	20.30	4.98

Když srovnáme tento výsledek s číslicemi výše v témže roztržení pro Čechy podanými, shledáme, že v Čechách až do r. 1890 sestup míry úrokové v hypotečním úvěru nedržel stejný krok s průměrným její sestupem v celém Rakousku. Naopak co do poměrného zastoupení nižších kategorií úrokových zůstávaly Čechy za průměrným stavem celého Předlitavska. Objevuje se sice v Čechách r. 1885 značnější zastoupení pohledávek zúčtených více než 3 až do 4 procent, avšak již r. 1890 zase co do poměrného zastoupení úrokových kategorií přes 3 až do 5% zůstávají Čechy za průměrem rakouským. Teprve r. 1895 dostavuje se, pokud jde o tyto úrokové kategorie, v Čechách po-nejprv stav příznivější než v průměru rakouském. Aby tato skutečnost názorněji vystoupila, zjednodušíme si obrazec, shrnouce pouze ve dva výrazné sloupce relativná čísla úrokových kategorií přes 3 do pěti a přes 5 procent. Shledáme, že z každého sta zlatých zápůjček nově do knih zapsaných připadlo zlatých r. m. na kategorii úrokovou:

	přes 3 do 5%		přes 5%	
	V Rak. celém	V Čechách	V Rak. celém	V Čechách
1879	18.55	14.32	79.39	83.49
1885	50.16	49.20	49.01	50.01
1890	71.15	58.97	28.17	40.30
1895	73.13	75.13	25.28	23.84

Vidíme, jak teprve r. 1895 vyniklo poměrné zastoupení příznivých (nižších) kategorií úrokových v Čechách nad průměr rakouský. R. 1890 činí tento v kategorii úrokové přes 3 do 5% více než 71 procent, kdežto v Čechách tyže kategorie úrokové nejsou zastoupeny ani 60 procenty všeho kapitálu zápůjčkového toho roku do knih veřejných zapsaného. Není sice odchylka česká od průměru rakouského v r. 1895 značná, tak jako značnou nebývala v opačném směru v letech dřívějších, něm že se v nižší kategorii úrokové proměnila v nadprůměrnou, byvši dříve podprůměrnou.

Nezapomeneme-li pro samé potěšení nad tímto dokladem jistého pokroku blíže ještě přemýšleti o číslech právě poznanych, najdeme v nich látky úvahové více. Není-li totiž průměrný stav vykázaný pro Čechy značně rozdílný od průměrného stavu celorakouského, tedy musí vedle zemí, které co do příznivého vývoje úrokového zůstávají za Čechami, býti v Rakousku i jiné, které v tom směru zemi naši předstihly. Čím více budou ony za námi, tím více musí tyto býti před námi. Bude tedy zajisté dost poučnou otázka: Jak velké rozdíly v poměrném zastoupení jednotlivých kategorií úro-

*) Na úrok nižší než 4procentní za celou dobu od r. 1890 do konce r. 1895 byla v Čechách konvertována pouze jediná pohledávka (1894 s jistinou 6621 zl.)!

kových panují mezi královstvími a zeměmi na říšské radě zastoupenými? Abychom nemusili operovati s tabulkou příliš složitou, vypočteme si pro každé jednotlivé z těch království a zemí zvlášť, kolik procent z počtu a kolik procent z celé kapitálové sumy zápůjček r. 1895 tam do knih veřejných zapsaných připadá na úrokovou kategorii přes 3 až do 5 procent, která nám pro ten čas platí za úrokovou kategorii příznivou. Výpočet nám ukáže, že ze všech zápůjček toho roku v každé dotčené zemi zapsaných připadá na úrokovou míru 3 až do 5 procent *)

	z každého 100 celého počtu zápůjček těch	z každ. 100 zl. celé kapitál. sumy jejich
ve Vorarlbergu	99.64	99.03
v Tyrolsku	97.06	98.26
v Solnohradsku	96.54	98.82
v Horních Rakousích	95.19	95.98
v Dolních Rakousích	81.29	76.82
ve Slezsku	75.85	82.76
v Korutanech	74.31	75.23
v Čechách	70.18	75.13
ve Štýrsku	62.73	71.33
na Moravě	54.68	67.78
v Haliči	23.71	62.80
v Přímoří	15.48	44.74
v Bukovině	11.32	49.53

Ten obraz je v mnohém směru velmi poučný. Ukazuje nám v čele čtyři země alpské, ve kterých takměř všechny zápůjčky do knih zapsané neb aspoň více než 95 procent z celého počtu a veskrz více než 95 procent celé zapsané kapitálové sumy připadá na příznivou skupinu úrokovou. V knihovním úvěru mají tyto země pro dlužnictvo nejpříznivější a zároveň velmi vyrovnané poměry úrokové. Slabá odchylka čísla, jež vyjadřuje podíl těch příznivých úrokových kategorií na počtu všech zápůjček, od čísla, jež vyjadřuje podíl na kapitálové sumě všech zápůjček, svědčí zároveň, že i pohledávky malé mají na výhodném stavu tom účast značnější než v zemích, kde poměrné číslo v druhém sloupci je značně větší nežli v prvním.

Než dojde na Čechy, následují za těmito čtyřmi zeměmi ještě tři, ve kterých i v poměrném počtu i v poměrné kapitálové sumě pohledávek příznivě zúročených najdeme cifry menší, také ve dvou — Dolních Rakousích a Slezsku — již značnější odchylku poměrného podílu pohledávek tří- až pětiprocentních na počtu celkovém od poměrného podílu jejich na kapitálu všem. Jen že ta odchylka je při Dolních Rakousích svědectvím, že menší knihovní pohledávky jsou tam na příznivých podmínkách úrokových poměrně nejčastěji zastoupeny ze všech

*) V tomto přehledu byla vynechána Krajina z té příčiny, že tam r. 1895 více než polovici všech zápůjček do knih zapsaných tvoří nezúročitelné zápůjčky veřejné za příčinou zemětřesení udělené, čímž normální obraz velice se pošinul. V datech tabulky na str. 290. arci i Krajina jest pojata, čímž rakouský průměr naproti českému poněkud nepříznivěji dopadl, nežli by hovělo normálním poměrům.

zemí rakouských, neboť více než 81 procent všeho počtu, ale jen nezcela 77 procent všeho kapitálu zápůjček knihovních toho roku zapsaných spadá pod naši výhodnou kategorii úrokovou. Pro Slezsko ale platí opak. V Čechách, jež teprv nyní řadou následují, platí již opak, takže tam naproti Korutanům sice příznivě zúročené zápůjčky jsou stejným poměrem kapitálovým zastoupeny, nikoliv ale touž měrou i počtem. Nejdrastičtější protivu první skupiny této naší tabulky tvoří posléz uvedené tři země. Nejenom značně menší část všeho kapitálu nově zapsaných zápůjček knihovních účastna jest těch příznivých poměrů úrokových, které v první skupině jsou takřka obecné, nýbrž ještě daleko menší počet pohledávek, tedy vskutku hlavně pohledávky větší.

(Dokončení.)

Osudy a působení korunové měny rakouskouherské.

Kritická úvaha od Jana Kolouška.

(Pokračování.)

Tato nynější výhodná posice banky bude ještě posílena dalším úplným vzetím státovek z oběhu. Vlády totiž dohodly se již, — a je pouze otázkou nedaleké doby, kdy toto dohodnutí bude provedeno (po sjednání rakouskouherského vyrovnání), — aby za 112 mil. zl. dosud kolujících státovek bylo do banky vloženo zlato, i aby za 70 mil. zl. ještě zbývajících salinek nepřicházely pak již nikdy v oběh státovky, nýbrž aby Cislajtanie splatila je částečnými dluhopisy (snad investiční rentou nebo podobnými papíry). Kromě toho zaplatí Cislajtanie na svůj dosavadní dluh bance (v celkové výši 76.092 mil. zl.) hotově 30 mil. zl. ve zlat. mincích. Náhradou za to dá banka 80 mil. zl. v bankovkách 10korunových (5zlatových) a 32 mil. zl. ve stříbrných zlatnících, z kterých státní mincovny narazí nové mince 5korunové. Vezme-li za základ stav banky, jak se jevil dne 7. září 1897 (i s rezervním fondem), ukázal by se pak kovový poklad po složení uvedených obnosů: zlata a zlatých mincí za 523¹/₃ mil. zl., devis asi 48 mil. zl. a stříbrných zlatníků 93¹/₂ mil. zl. Celkem by banka tedy po provedení vládních návrhů vládla (devisy v to počítaje) přes 570 mil. zl. ve zlatě a celý kovový poklad by činil přes 663 mil. zl., z něhož by stříbrný kurant obnášel pouze asi 14%.

Kdybychom k dosavadnímu oběhu bankovek připočetli 80 mil. zl. nových desetikorunových, měli bychom všech bankovek, které by pak byly jedinými papírovými penězi, sotva na 750 mil. zl. a bylo by pak zlatem jich ukryto asi 77%, kdežto kdybychom počítali celý kovový poklad, nezůstalo by jich neukrytých ani 12%. Ovšem oběh bankovek 7. září 1897 byl poměrně ne-

OBZOR NÁRODOHOSPODÁŘSKÝ

Časopis věnovaný otázkám národohospodářským a sociálněpolitickým.

Orgán Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a Vývozního spolku pro Čechy, Moravu a Slezsko.

(Vychází s podporou České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze.)

Ještě kus studie o poměrech úrokových.

Napsal prof. Dr. *Albín Bráf.*

(Dokončení.)

Z takových dost britkých kontrastů vychází tedy průměrný obraz celorakouský naznačený na str. 290. Že není snad jen výsledkem nahodilého sběhu příčin, které by zrovna v roce 1895 byly působily a daly číslům toho roku zbarvení individuální, od normálních stavů odchýlné, přesvědčíme se ihned, když na podobném základě předvedeme si čísla z r. 1879. Tu arci ještě nesmíme hledati příznivou skupinu úrokovou mezi zúročením přes tři až do pěti procent, nýbrž musíme sáhnouti o něco výše a vezmeme tedy zúrokování čtyřmi až šesti procenty za podklad výpočtu. I najdeme, že na zápůjčky v těchto měrách zúročitelné, r. 1879 v níže uvedených zemích do knih veřejných zapsané,*) vypadlo tam procent

	z celého počtu	z kapitálové sumy celkové
v Tyrolsku	96:39	93:61
v Rakousích Horních	94:70	93:80
v Solnohradsku	93:82	89:44
v Korutansku	89:23	88:61
ve Štýrsku	83:22	91:01
v Rakousích Dolních	81:83	82:94
ve Slezsku	72:66	81:69
v Přímoří	61:71	87:32
v Čechách	49:65	61:83
na Moravě	43:39	60:63
v Haliči	18:34	24:95
v Bukovině	16:19	40:98

Pořad není sice veskrz tentýž, jako v předešlém sestavení. Nejprůkřejší rozdíl vykazuje Přímoří, které nejméně dovedlo dodržeti stejný krok s ostatními zeměmi ve vývoji klesající úrokové míry, neboť z prostřední skupiny, v níž stálo

*) Zde schází Vorarlberg v úřední publikaci z r. 1879 nevykázaný a úmyslně vynechaná Krajina, protože v předchozí tabulce musila být vypuštěna.

r. 1879, octlo se r. 1895 v poslední. Ale, když pomineme tuto výjimku a některé již méně závažné pošiny pořadové uvnitř hlavních skupin, najdeme již r. 1879 v první hlavní skupině tytéž tři země, jež také v r. 1895 v ní se nalézají, rovněž — až na Přímoří — shledáme tytéž země ve skupině druhé i v poslední. Zároveň shledáme v těch zemích, ve kterých jsou sobě číslíce obou sloupců (o počtu a kapitálové sumě) bližší, poskytující tedy příznivý obraz v příčině zúročení menších pohledávek, poměry obdobné těm, které jsme znamenali v sestavení na r. 1895. Spatřujeme arci zároveň, že zejména v Čechách a ve Slezsku nyní pohledávky menší již průměrem hojněji participují na výhodnějších podmínkách úrokových nežli před 16 léty.

Zanechme dalšího přebírání číselné látky úrokové otázky se týkající a přihlédneme k důsledkům plynoucím z čísel předvedených.

Hlásí se tu především nemalý zájem theoretický a pokud nám běží o konkrétní otázky české, i dost vážný praktický.

Kdo by pod dojmem staré běžné theoretické formule, dle které s národohospodářským pokrokem panující míra úroková klesá, chtěl formuli tu učiniti měřítkem pro stupeň národohospodářské pokročilosti jednotlivých zemí rakouských, přišel by k úsudku, že čtyři alpské země, uvedené na prvních místech našeho sestavení pro r. 1895, jsou národohospodářsky pokročilejší než Dolní Rakousy, Slezsko a Čechy, zrovna země vynikající měrou industriální, že ale též na př. ještě Korutany jsou pokročilejší než Čechy neb Morava.**) Víme, že tomu tak

**) Jak klamné by mohly býti podobné úsudky, pádně je viděti z tohoto příkladu. Průměrná výše zúročení vkladového u spořitelén činila r. 1895 procent: v Přímoří 3:297, v D. Rakousích 3:608, v Tyrolsku a Vorarlbersku 3:713, v Bukovině 3:754, v Čechách 3:795, v H. Rakousích 3:808, ve Slezsku 3:826, na Moravě 3:882, v Solnohradsku 3:993, ve Štýrsku 3:994, v Korutanech 4:000 a v Haliči 4:149.

není. Proto musíme se ohlédnouti po vysvětlení jiném. Podati je s plnou všestranností a přesnou úplností musilo by arci býti úkolem velmi zevrubných vyšetření speciálních. Nedovedl bych na tu chvíli ani určitě říci, stačil-li by k takovému vyšetření materiál, který, byť i pracně, shledati se dá v statistických a jiných tištěných pomůckách. Náčrtek přítomný zajisté dokazuje, že by zevrubné vyšetření nebylo úkolem neplodným.

Pouhé poukázání na větší menší míru agrárního nebo průmyslového rázu zde nedostačí. Tak stojí na př. v našem sestavení Tyrolsku a Vorarlbersku těsně vedle sebe co do poměrů úrokových a přece připadá z přítomného obyvatelstva jejich na

	zemědělství a lesnictví	průmysl	obchod a do- pravu
v Tyrolsku	64.72	17.85	6.61
ve Vorarlbersku	41.96	40.90	7.56

procent, tak že na př. Vorarlbersko v tom směru je (statisticky) mnohem příbuznější Čechám nebo Slezsku nežli Tyrolsku. Naopak zase Stýrsko a Korutany, kde zemědělsko-lesnické obyvatelstvo činí mezi 63 a 64 procenty všech přítomných. Přes to může býti za nepochybné pokládáno, že jistý vliv na poměry úrokové v úvěru hypotečním bude vykonávati směrem úroky zvyšujícím rozvoj industriální a obchodní a spojený s ním vývoj stavební, městský i mimoměstský. Industriální a obchodní vývoj zvyšuje poptávku po kapitálech vůbec, stavební i po kapitálech hypotečních a to již často takových, které se s menšími stupni jistoty spokojiti musí. Tento vliv může arci v příčině míry úrokové míti jisté protiváhy, jakou zejména býti může pozitivně nahromadění nabídky kapitálové a negativně obmezenější podněty k poptávce po kapitálech hypotečních v rolnictví. Může-li prve řečený moment — velké soustředění nabídky kapitálové — vysvětliti poměrně příznivý stav míry úrokové i v úvěru knihovním v Dolních Rakousích, není zajisté druhý — poměrně obmezenější podněty k zadlužování — bez váhy dost značné zrovna v ostatních zemích alpských. Jeť známo, že tam drobení vlastnictví pozemkového odprodeji a dědickými postupy a s tím spojený podnět zadlužovací mnohem méně má místa nežli v zemích sudetských, ať nic nedáme o Haliči a Bukovině. Zadlužování z těch příčin hraje u nás úlohu nepoměrně větší, způsobuje tedy s podněty, které vycházejí z průmyslového ruchu, oživení poptávky kapitálové s jistotami z části zajisté menšími, tedy oživení už jistým spekulacním živlem ovládané. Naopak v zemích alpských, i když tu industriální poptávka jest, zmenšená poptávka v zemědělském oboru vyvažuje zvyšující účinek oné. K plnému vysvětlení však úvahy podobné, i kdyby se daly vyjádřiti výrazy přesnějšími, sotva by dostačily. Na váhu zajisté padne nejen dostatek nýbrž i ráz a, chceme-li, třeba druh

organisace úvěrní. Neai v tom směru na př. nezajímavě probrati rakouskou statistiku bank, zejména akciových. Statistika tato na r. 1895 vykazuje v Předlitavsku kromě banky rakousko-uherské 40 bank akciových, velkých i malých, s akciovým kapitálem splatným 217 mil. zl., z čehož plných 180 milionů připadá na banky vídeňské. Vezměme nyní na př. Čechy. Zde kromě 8 domácích akciových bank (vedle 2 zemských) najdeme 5 filial z části těchto domácích bank, z části bank vídeňských (vedle 11 filial a přiměřeného počtu pobočných ústavů banky rakousko-uherské). Naproti tomu najdeme na př. ve čtyřech typických zemích nízkého úroku hypotečního, jež stojí v čele našeho výše otištěného srovnacího přehledu, v Horních Rakousích, Solnohradě, Tyrolsku a Vorarlbersku, úhrnem jen 3 domácí akciové banky s kapitálem akciovým dohromady jen 689.000 zl. a pouze 2 filialy bank vídeňských (kromě 5 filial banky rakousko-uherské), ano také vůbec jen jediný zemský ústav bankovní pro úvěr pozemkový (v H. Rakousích). Jest ostatně známou věcí, že filialy velkých akciových bank vídeňských zakládají se převahou v zemích sudetských a v Haliči. Jistý spekulativnější živel má při těchto akciových ústavech vždy více méně působnosti a patrně tedy tam, kam se neobrací, neobrací se proto, že mu mnoho půdy nekyne. Alpské země a zrovna i naše nízkourokové, nejsou bez organisace úvěrní, jež však se obmezuje na spořitelny a záložny. Jejich obyvatelstvo je eminentně spořivé, tak že vykazují nejvyšší poměrná čísla vkladatelů spořitelních. Čítáť na př. vkladatelů na 1000 obyvatelů H. Rakousko 266 (právě tolik jako D. Rakousy), Solnohradsko 251, Tyrolsko a Vorarlbersko 179 (naproti 132 v Čechách a 115 průměrn. v celém Předlitavsku). Záložny, podle našeho názvu »občanské«, jsou tam dosti četné, byť ne poměrně tak četné jako v Čechách a na Moravě, ale jsou malé. 581 záložen v Čechách čítá (1895) 121.761 členů, 123 hornorakouských jen 10.708, 205 tyrolských a vorarlberských pouze 18.475, 20 solnohradských toliko 964 členů a vesměs má tam ručení neobmezené rozhodnou převahu. Řídkost populace v zemích řečených arci o sobě již vysvětluje v tom směru mnoho. Již tyto skutečnosti ukazují, že ráz tamního úvěrního zřízení je jiný, libujeť si ve tvarech, které, aspoň k označení rozdílu od našich, můžeme nazvati patriarchálními. Tomu také výmluvně nasvědčuje mocný rozvoj Raiffeisenových spolků, kterých r. 1894 buditelskou péčí dolnorakouského sněmu nejvíce čítal venkov dolnorakouský, kterých ale také na př. v Horních Rakousích bylo 107 se 7890 členy, v Tyrolsku a Vorarlbersku 157 s 10.742 členy a v maličkém Solnohradsku 13 s 752 členy. To jsou zajisté charakteristické známky pro ráz úvěrního zřízení. »Nemá dost rozmachu«, řekne leckdo zvyklý na naše vzory, kde malé ústavy

rády se opičí po velkých. Možná. Ale za to, jak se zdá, přiléhá všude těsněji k poměrům a nemá výdělkových choutek. Představme si jen, jak by vypadala statistika úrokových poměrů, dejme tomu, podle vzorce úřední statistiky výhradně pro jižní polovici země naší sdělaná, zvláště kdyby se z ní vyloučily pohledávky velkých ústavů úvěrních na velkostatech váznoucí, kdyby v ní tedy byly zastoupeny jen ty drobnější články úvěrní organizace, na jakých tato na př. v Tyrolsku spočívá výhradně. Daleko by nepochybně pokulhávaly úrokové sazby za průměrem zemským a jak teprve za průměry v úvahu zde vzatých zemí alpských. A proto, když všechno to uvažujeme, nezhostíme se nepříjemného pocitu, že naše, často s notnou porcí chauvinismu vynášená organizace úvěrní, přese všechen doplňující přítok kapitálu z velkých sídel jeho soustředění, hypotečnímu (a ovšem i ostatnímu) úvěru našemu při vši své povznesenosti nad »malé poměry« nedovedla zabezpečiti tak výhodné podmínky, jaké prostší nebo, chceme-li, primitivnější ráz úvěrního zřízení ve výše zmíněných zemích zabezpečiti dovede. Šmahem aspoň nelze přiznati, že by »vyvinutějším« nebo »pokročilším« stavem naším jaksi nevyhnutelně byla podmíněna vyšší míra úroková.

A to mne vede na konec ke zmínce o konkrétních praktických důsledcích, jak jsem výše napověděl. Zdá se mi, že máme dosti důvodu uvažovati s větší horlivostí o prostředcích, kterými by náš dosti bohatě rozvětvený organismus úvěrní byl reorganisacemi potřebnými doveden na ten stupeň, aby mohl průměrem tytéž výhodné podmínky zabezpečovati, které patriarchálnější a tedy podle našich pojmů méně pokročilé úvěrní zřízení v Horních Rakousích a Tyrolsku třídám drobného výrobnictva tamního poskytnouti dovede. Vedle přímého, ale nepopíratelně se značnými obtížemi spojeného účinkování reformního, má tu zajisté místo a oprávnění i nepřímé. Po nevalném povšimnutí, kterého se dodělalo moje vícestranné povzbuzování ke konversím, ostýchám se o tom mluvit. Musil bych beztoho jen přemítati věci vícekrát opakované. O tom však pro mne není pochyby, že u nás ruch konversní a s ním spojená možnost úlevy pro zadlužené rolnictvo není dosti vydatnou proto, že se i »hospodářské vlastenectví« u nás pěstuje více pěknými slovy nežli skutkem. A to je v přítomném případě hlavně vinou našich lidí zaujímajících místa v odborných zájmových zastoupeních rolnických, a v další řadě vinou národohospodářské nevšímavosti našich vzdělaných tříd vůbec.

Osudy a působení korunové měny rakouskouherské.

Kritická úvaha od Jana Kolouška.

(Dokončení.)

V. Kolik přispěla Cislajtanie a kolik Uhry na upravení měny. Nedůstojné postavení naše vůči Uhrům.

Prospěchy z upravené měny jsou již nyní nepopíratelné a nelze je ani dosti řádně oceniti, jelikož nedotýkají se pouze státních důchodů a břemen, nýbrž snad ještě více soukromých hospodářství. Zajisté také oběti, které jsme v té příčině byli nuceni přinést, nemohou se nikterak zváti přílišnými a za daných poměrů neobjevilo se žádné vydání státní dosud tak produktivním, jako to, co dosud věnovali jsme na zlepšení své měny. Sluší také upřímně přiznati, že většina výhod z napravené měny vlastně již fakticky požíváme, třebaš není provedeno placení zlatem. Kursy našich peněz se úplně ustálily již od března 1896, jich kolísání neobnáší po celou tu dobu ani $\frac{1}{2}\%$ a k tomu ještě náš zlatý r. m. má o nějaký zlomek, ovšem že velmi nepatrný, spíše vyšší cenu, nežli by mu podle kovového obsahu ve zlatě příslušela. Obchodníci mohli tedy úplně bezpečně počítati na pevnost ceny našich peněz; státní úvěr i soukromý (pokud spočívá na solidních základech) se zlepšil i ustálil, že ani otřesy politické, jaké se udály letošního roku na Balkáně, nedovedly mu podstatně ublížiti.

Ovšem je rovnováha naší měny takto nabytá pořád ještě dosti labilní povahy, je vše to závislé na politice naší cedulové banky. Banka by stále mohla ještě štědrým a laciným rozdělováním úvěru způsobiti podobnou situaci, jaká nastala r. 1893 a 1894, neboť není dosud povinna své bankovky směňovati za zlato. Je tedy pouze na vůli — a řekněme to přímo — na vlastní skromnosti banky závislo, jestliže se cena našich peněz nepohoršuje. Kdyby banka uvedla v oběh přebytké množství bankovek (usnadněním a zlevněním svého úvěru eskontního a lombardového), dostavilo by se nevyhnutelně také poměrné znehodnocení jejich a opakovalo by se až, které nás tolik v letech 1893—1895 postrašilo. Tomuto nejistému stavu nebude lze učiniti však konec, pokud nebude hotovo definitivní vyrovnání s Uhrami, aby na základě něho bance byla uložena povinnost směňovati své bankovky za zlato. Doufati však můžeme, že do té doby udrží se vše v příznivém stavu dosavadním.

Jakkoliv oběti, které říše naše v celku musila podniknouti k odstranění papírového peněžního hospodářství, rozhodně nejsou přílišné, nelze to již s takovou jistotou tvrditi, pokud se to týče království a zemí v říšské radě zastoupených. Téměř veškerý náklad stihl především naši polovinu a Uhry přispěly tak nepatrně, že to bylo více než vyváženo okamžitými prospěchy (kon-